

Geplaagd en uitgedaagd

Hoe ga je als boer of tuinder om met onkruid of ongedierte? Welke innerlijke houding neem je daarbij aan? Een gesprek van Luc Ambagts, beleidsmedewerker van de BD-Vereeniging, en Petra Derkzen, coördinator certificering van Stichting Demeter.

Tekst: Luc Ambagts

Een maandagavond eind augustus. Samen met Petra Derkzen kijk ik op Thedingsweert in Tiel naar de sterren. Hoewel het nog schemerig is zien we drie stralende lichten 'als een uitroepteken' onder elkaar staan. Een fascinerend gezicht. Aan de heldere constante glans herken ik dat de bovenste twee planeten zijn. De onderste twinkelt, een ster dus. We genieten, onwetend van wat we eigenlijk zien. Van kinds af aan ben ik al gefascineerd door de sterrenhemel, maar ik weet iedere keer opnieuw niet waar ze zijn gebleven. Welke planeten staan daar nu?

De tijd is te kort om er lang bij stil te staan, want ik moet naar het station. Petra brengt me.

Onderweg praten we door over onkruid, ongedierte, ziekte, plagen, het thema van onze redactievergadering. "Als Stichting Demeter bewaak je de grens van de BD-beweging. Daarmee geef je steeds weer een signaal af waar de norm op gebaseerd is, dus waar het eigenlijk om gaat", had ze daar gezegd. Nu vertelt ze een ervaring op het bureau van Stichting Demeter. "Dan belt iemand op en

zegt gewoon: 'Dat ene veld wil ik afmelden voor Demeter, dat wil ik dit jaar biologisch doen'. Ja, logisch, want dan kan hij meer bestrijdingsmiddelen gebruiken. Die is vergeten dat zijn bedrijf als geheel is aangemeld voor het Demeter merk." Een andere teler voerde een lang telefoonsprek met Petra over de mogelijkheden van uitzonderingen op de normen en of het zin had speciale ontheffing bij de licentiecommissie aan te vragen. Vervolgens, na een nachtje slapen, liet hij weten toch van de ontheffingsaanvraag af te zien. Puur is beter. Tegenover een opportunistische reactie staat trouw en volharding.

Ik was zelf getuige van de slakkenplaag op De Eemstuin. De sla die we plantten was de volgende ochtend voor een groot deel weer opgegeten. Als het wat vochtiger werd kwamen ze in groten getale tevoorschijn. 's Ochtends en 's avonds konden we slakken rapen. Met duizenden verdwenen ze in een emmer. Na een aantal weken was pas te merken dat het er minder werden. "Weet je, dit is in september vorig jaar al begonnen, toen zijn de eitjes gelegd", zei Isabel Duiniveld, de tuinder.

Het was een heftige zomer op het gebied van onkruid en plagen. Dat wisten we nog niet toen we als redactie het thema kozen. Het natte weer zorgde voor veel phytophthora in de aardappelen. Het clandestien koperspuiten daartegen door biologische boeren leidde zelfs tot vragen aan de staatssecretaris in de Tweede Kamer. Er kwamen nieuwe plagen op, zoals de Suzuki-fruitvlieg en de tomaatmineermot (*Tuta absoluta*). Plagen waarvan nog niemand weet wat je er aan kunt doen. Onkruid, ongedierte, waar je het liefst van af wil. Waar je ook vanaf moet, want als boer kost het je je inkomen en uiteindelijk je bedrijf.

'Wat heeft het onkruid of het ongedierte je te vertellen? Welke samenhang kun je zien met de rest van het bedrijf? Dat zijn geen vragen waar je op zit te wachten als je de sla- of aardappeloogst voor je neus ziet verdwijnen.'

Hartmutt Heilman, biologisch-dynamisch landbouwadviseur, heeft me eens een keer uitgelegd dat luizen juist een zegen zijn voor de plant: "Er is door bijvoorbeeld een verstoring in de bodem, of door een minder goede bemesting, sprake van disharmonie in de sapstromen. De plant heeft dan teveel suiker in zich. En daar helpen die luizen haar vanaf. Je hoeft de luizen dus niet te bestrijden als je zorgt dat de bodem en bemesting in orde is."

In de biologisch-dynamische landbouw is het gebruikelijk om te kijken naar de omgeving en naar de dieper liggende oorzaken van een aantasting. Welke samenhang kun je zien met de rest van het bedrijf? Wat heeft het onkruid of het ongedierte je te vertellen? Wat komt het eigenlijk doen? Maar dat zijn geen vragen waar je op zit te wachten als je de sla- of aardappeloogst voor je neus ziet verdwijnen. Dan wil je direct actie. En meestal is dat de vraag naar een middel of een werkwijze om van de aantasting af te komen. Onkruid en ongedierte moet weg. Dat drukt juist het 'on' als voorvoegsel uit.

Inmiddels hebben we in het donker de afslag

naar het station gemist. Een lichte paniek komt over me, in ken het hier toch, waar is nou dat station? Omkeren dan maar.

In mijn gesprek met Petra zoek ik naar een reactie op het opportunisme en de moeite die het kost om de principes van de biologisch-dynamische landbouw levend te houden. "De overtreding van een norm zou de sanctie moeten zijn." Met dat ik het zeg begrijp ik dat mijn abstracte opvatting ver af staat van de concrete vragen waar Petra in de praktijk mee te maken heeft. Ik probeer mijn opvatting houvast te geven: "Als iemand gangbaar stro gebruikt omdat er geen biologisch stro te krijgen is, dan heeft hij er last van

Genezings-processen in de landbouw

'Ziekte is altijd een teken dat evenwichten verstoord zijn. Dat kan het geval zijn in de bodem, bij planten of bij dieren. De eerste vraag moet dan niet zijn "Wat ontbreekt hier?" – om dat dan meteen aan te vullen-, maar: "Hoe is het ontstaan?"'

Met die woorden wijst Wolfgang Schaumann op het procesmatige dat aan ziekte en plagen ten grondslag ligt. De door hem geschreven brochure Genezingsprocessen in de landbouw is door BD-Vereniging-voorzitter Piet van IJzendoorn opnieuw opgediept. Schaumann, van beroep dierenarts, is tot zijn dood in 2008 een actief pleitbezorger en onderzoeker van de biologisch-dynamische landbouw geweest.

In deze beschouwing beschrijft hij nauw-

gezet wat de eigen wortelactiviteit van de planten voor de voedingskwaliteit en daarmee voor de gezondheid van de dieren betekent. De gezond makende kringloop van zonlicht, plantengroei, voedergewassen, mest en levende bodem zet hij tegenover de verstarrende en verstorende werking van minerale meststoffen. In circa dertig pagina's schrijft hij een heldere inleiding over de praktische uitgangspunten van de biologisch-dynamische landbouw.

'Voor de mensen als consumenten bestaat er zeker geen betere garantie voor een gezonde voeding dan de gezondheid van de plaats waar deze wordt voortgebracht.'

Je kunt de brochure als pdf lezen op bdvereniging.nl

Nieuwe intervisie

Op verzoek van enkele fruittellers gaat een nieuwe intervisiegroep van start waarin de omgang met (nieuwe) plagen centraal staat. Welke innerlijke houding neem je als teler aan? Hoe kun je bijvoorbeeld een Suzuki-vlieg antroposofisch en fenomenologisch duiden? Waarom verschijnen ze? Wat vertellen ze? Wat kan hiervoor een handelingsperspectief zijn? Welke ervaringen zijn er met verassen?

Voor meer info, mail petra@stichtingdemeter.nl

dat het stro van mindere kwaliteit, met residuen van bestrijdingsmiddelen, zijn bodem aantast. Dat is al een sanctie." Petra reageert direct: "Dat lukt je alleen als je je persoonlijk verbonden hebt met de uitgangspunten." Ze kent de voorbeelden daarvan. Enkele akkerbouwers die momenteel doorschakelen naar Demeter hebben allemaal aangegeven dat ze als principiële keuze geen koper willen gebruiken in de aardappelteelt, ongeacht of het ras resistent tegen phytophthora is of niet.

Gineke de Graaf, tuinder op zaadteeltbedrijf De Groenen Hof vertelde over de reeën en hazen die haar het leven zuur maakten. Totdat ze zich realiseerde dat die reeën en hazen

er eerder op het bedrijf waren dan zij. "Dan stop ik met 'vechten'. Dat besef geeft harmonie en rust in mezelf. Dat maakt het anders." Vlies-netten over de koolgewassen, stinklappen, vaak met een hond over het bedrijf lopen, het werkt nooit honderd procent. Toen het vliesdoek weg was gewaaid, kochten ze geen nieuwe en haalden juist ook het doek van de andere planten af. Kennelijk drukt die rust en harmonie zich ook uit in het afzien van verweer en bestrijding.

Hoe kom je zover? In de vergadering hadden we het over tuinder Peet de Krom, die de spreuwen ineens als bondgenoot tegen de koolmotjes ontmoet, in plaats van als belagers van de aardbeien. En over Tineke van den

Berg, die vroeger dol was op ganzen, maar als boerin niet meer. Nu doet ze haar best om hen weer als een groep saamhorige dieren te zien. Alle verandering begint bij acceptatie van het hier en nu. Dat verandert de vraag van hoe het onkruid weg kan naar de vraag hoe het er mag zijn. De noodzaak om te bestrijden is groot. Het besef dat het antwoord eigenlijk ergens anders ligt is er ook. Hoe hou je die spanning uit? Of beter gezegd: in welke richting ligt de eerste stap naar dat 'ergens anders'?

Ken ik zelf een voorbeeld waar de last die ik van iets had verdween doordat het er juist mocht zijn? Ik heb een afkeer van regels en

Niet bang voor Suzuki?

Elze Lia Visser besloot haar kersenbomen weg te doen vanwege de Suzuki-vlieg (zie pag 6). De Fruittuin van West bij Amsterdam neemt de 500 bomen komende winter van haar over. Zijn Wil en Lisan Sturkenboom niet bang voor deze nieuwe plaag?

Wil vertelt aan de telefoon: "Suzuki komt als de kersen rijp zijn en geplukt worden. Als ze dan de handel in gaan en in de winkel liggen, heb je een probleem. Maar bij ons komen de klanten zelf plukken en komt er dus niets in winkels. De kersen vliegen eruit en komen direct bij mensen thuis of worden onderweg al opgegeten. Verder laten we kippen onder de bomen lopen. De vlieg kan zich ontwikkelen in rijpe kersen die op de grond zijn gevallen, maar bij ons eten de kippen die allemaal op."

Wil en Lisan hebben al een kersenboomgaard. "Om de vliegen weg te houden hadden we er insectengaas omheen gespannen. Maar dat gaas gaat 500 keer op een dag open en dicht, iedere keer als er een klant langs komt. Dat werkt dus niet. In de toekomst willen we van de bomen van Elze Lia de eerste plukgaard maken. Onze andere kersenboomgaard blijft dan tijdens die eerste pluk omspannen met gaas. Kippen ruimen de vallende kersen op. Als de eerste boomgaard is leeggeplukt, gaat het gaas van de tweede gaard af en gaan we daar plukken."

"Ja, ik neem dus een gok om de bomen over te nemen als een collega ze vanwege Suzuki wegdoet. Wij kiezen ervoor: we hebben een andere afzetmethode, we hebben kippen en

Foto: Herman Helsen, Wageningen Plant Research

we werken met gaasdoek. Voor de toekomst hebben we er vertrouwen in. Het diertje is er nog maar recent, dus natuurlijke vijanden hebben zich nog niet zo ontwikkeld. Het duurt misschien even, maar dan komt er een antwoord."

"In november gaan we de bomen overplanten", zegt Wil. "Kom je meehelpen?"

verordeningen. Dat ik nu met Petra praat over de wachterfunctie die zij heeft als coördinator certificering, maakt dat ik veel waardering krijg voor hoe zij regels en verordeningen hanteert.

"Iemand kan denken dat de Demeter-regels gewoon wat strenger zijn dan de biologische, maar eigenlijk is doorschakelen naar Demeter een begin van een innerlijke scholingsweg", zegt ze. "Maak dat maar eens duidelijk", voegt ze nog toe.

Dan ontwaar ik in het donker het paadje naar de achterkant van het station. Hier is het.

Een paar dagen later zoek ik op wat we aan de hemel gezien hebben. Wolfgang Held schrijft er over in het tijdschrift *Das Goetheanum*. Mars loopt in deze dagen – met de aan hem eigen grote stappen – door het sterrenbeeld Schorpioen tussen de hoofdster Antares en Saturnus door. Saturnus beweegt ook, maar vele malen langzamer. Mars staat dicht bij de aarde, Saturnus staat dicht bij de sterren. 'Van de ongeremde Mars zijn er dagelijks berichten: schrikbeelden die uiteenlopen van verruwing in de politiek tot terroristische daden', schrijft Wolfgang Held. 'Misschien is deze constellatie meer dan een indrukwekkend beeld aan de hemel van een zomernacht. Misschien is het de roep om de wil naar het innerlijk te leiden, zodat (...) nieuw leven mogelijk wordt.'

Nog weer later spreek ik een boer die me zegt dat elk bestrijdingsmiddel je afhoudt van het vinden van een werkelijke oplossing. Hij durft de stap aan. 🍄

Het dansende vliesdoek

Tekst: Ellen Winkel

"Wat doen jullie eigenlijk tegen hazen", vraagt Luc tijdens de redactievergadering aan Gineke. We hebben het over de 'on-kruidenten en on-dieren' waar boeren en tuinders zich mee moeten zien te verhouden. Gineke (van de Groenen Hof, zie ook pag 14) noemt een aantal zaken, het gesprek loopt verder, en even later zegt Gineke: "En vliesdoek. Had ik dat al genoemd?" Ze vertelt dat haar man, René Groenen, laatst iets heel bijzonders meemaakte met het vliesdoek.

